

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Я.Є. Стемковська, м. Миколаїв

У статті сформульовано педагогічні умови, які забезпечать процес розвитку організаційної культури школи художньо-естетичного профілю.

Педагогічні умови, школа, дослідження, навчально-виховний процес, модель, освіта, особистість, організаційна культура.

Актуальність проблеми. Процес розвитку організаційної культури школи художньо-естетичного профілю залежить від адекватних умов його здійснення, які забезпечать результативність цього процесу. Реалізація визначеного завдання буде залежати, у першу чергу, від функціонування освітнього середовища та, відповідно, педагогічних умов, які забезпечать процес розвитку організаційної культури школи художньо-естетичного профілю.

Аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі розвитку освіти педагогічні умови стали предметом дослідження багатьох науковців. Це підтверджують наукові дослідження Ю. Бабанського, О. Бражнич, Г. Коджаспірової, Л. Лисенко, Д. Міхеладзе, П. Підласого, М. Фіцули. У контексті нашого дослідження заслуговують на увагу праці сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників, а саме: Л. Асадчих, Є. Кислої, Г. Матвєєвої, В. Мозгового, Я. Овсієнко, В. Радкевич.

Мета статті. Сформулювати педагогічні умови розвитку організаційної культури школи художньо-естетичного профілю

Виклад основного матеріалу. Стосовно визначення сутності „педагогічних умов“, слід звернути увагу на позицію М. Фіцули, який розглядає педагогічні умови, як „сукупність об'єктивних можливостей та обставин педагогічного процесу, цілеспрямовано створюваних, що реалізуються в освітньому середовищі, сприяючи забезпеченню розв'язання конкретного педагогічного завдання“ [5, с.100].

Важливим для нашого дослідження є погляд Л. Асадчої, яка, обґрунтовуючи педагогічні умови формування інноваційної організаційної культури загальноосвітнього закладу, поділяє їх на мотиваційно-ціннісні, суб'єктно-особистісні, змістовно-технологічні, організаційно-процесуальні групи умов [1, с.138].

Досліджуючи формування організаційної культури педагогічного колективу професійного ліцею, Є. Кисла припускає, що формування організаційної культури педагогічного колективу загальноосвітнього закладу буде ефективним й спрямованим на саморозвиток, якщо: проектування науково-методичної діяльності здійснюється у відповідності до функцій організаційної культури; дотримується послідовність етапів

формування організаційної культури від когнітивного до адаптивного; організовано систематичне відстеження рівня сформованості організаційної культури, на основі критеріїв і показників, виконуючих функцію „зворотного зв'язку“ [2, с.52].

Цінною є наукова позиція Я. Овсієнко, яка під педагогічними умовами підготовки майбутніх фахівців з виготовлення художніх виробів з кераміки у загальноосвітніх школах художньо-естетичного профілю, пропонує розуміти „сукупність чинників, які забезпечують ефективність перебігу навчально-виховного процесу, сприяють цілеспрямованому художньо-естетичному розвитку учнів, утворюють естетико-розвивальне середовище, в якому формується готовність майбутніх кваліфікованих робітників до здійснення означеної діяльності“ [4, с.51].

Враховуючи вищезазначене, вважаємо за потрібне більш детально розглянути педагогічні умови розвитку організаційної культури школи художньо-естетичного профілю як комплексу зовнішніх і внутрішніх передумов розвитку явища.

У якості **першої умови** нами було визначено розробку дієвої моделі розвитку організаційної культури школи художньо-естетичного розвитку. Педагогічні умови є тим стрижнем, який забезпечує дієвість моделі й гарантом вирішення задач, пов'язаних з формуванням, розвитком й вдосконаленням організаційної культури школи художньо-естетичного профілю.

Простежити процес розвитку організаційної культури стає можливо, побудувавши ієрархію задач у функціонуванні моделі.

У-першу чергу слід визначити задачі для ціннісно-мотиваційного компоненту й впливу його елементів на процес розвитку організаційної культури школи. Можемо зробити припущення про пріоритетне значення побудови оновленої організаційної системи цінностей. Кожен з учасників навчально-виховного процесу, стикаючись з цією системою, вже має особистісну ціннісну парадигму. Отже, зазначений елемент сприяє узгодженню особистісних цінностей керівника школи, педагогів, учнів й їх батьків з цінностями, що детермінує навчальний заклад, професійно-педагогічних цінностей й цінностей організаційної культури, а це допомагає запобігти виникненню протиріч, усвідомленню цінності діяльності загальноосвітнього навчального закладу й прийняттю детермінованих ним цінностей. До таких цінностей можемо віднести цінність відкритої суб'єкт-суб'єктної взаємодії; гуманістичного ставлення до особистості учнів; професійного й життєвого досвіду; прагнення до самовдосконалення; особистісно-орієнтовану спрямованість освітнього процесу; безперервне вдосконалення якості педагогічної діяльності; готовність інновацій та ініціативної поведінки всіх учасників навчально-виховного процесу.

Дієвість моделі організаційної культури узгоджує й гармонізує внутрішні й зовнішні мотиви професійної і навчальної діяльності, формує у педагогів позитивне ставлення до розвитку організаційної культури через розроблену систему стимулювання й визнання результатів роботи.

Слід зазначити, що сформованість мотиваційно-ціннісних установок приводить у відповідність формальні та неформальні норми і правила поведінки, що існують у навчальному закладі. Також допомагають визнати їх учасникам навчально-виховного процесу й сприяють злагодженості у роботі закладу освіти в цілому.

Провідною можливістю моделі є розкриття місії і філософії загальноосвітнього навчального закладу через впровадження спільних ідей та цілей діяльності на підставі дійсних потреб учасників навчально-виховного процесу.

Діяльність вищезазначених елементів організаційної культури формує шанобливе ставлення до навчального закладу, його історії, традицій, ритуалів, символів, які виступають засобами передачі основних організаційних, загальнолюдських й професійно-педагогічних цінностей.

Організаційна культура є тим явищем, в середині якого формується здатність до рефлексії у всіх учасників навчально-виховного процесу. У той же час здатність до рефлексії є показником розвитку організаційної культури школи.

Досконала дієвість визначної моделі можлива за наявності мистецько-педагогічних факторів у організаційній культурі, що створюють художньо-естетичне середовище загальноосвітнього навчального закладу художньо-естетичного профілю. Таким чином, **другу педагогічну умову** ми пов'язуємо з наявністю мистецько-педагогічних факторів у організаційній культурі школи.

Підґрунтям для розгляду мистецько-педагогічних факторів у організаційній культурі школи стали результати діагностики, які виявили, що показниками високого рівня досліджуваного феномену відрізняються школи нового типу й зокрема школи художньо-естетичного профілю.

У якості першого фактору нами визначено *специфіку навчального процесу*. Високий рівень розвитку організаційної культури шкіл художньо-естетичного профілю досягається завдяки специфічній побудові навчального процесу, а саме: включенням до навчального плану профільних предметів художньо-естетичного спрямування; наявністю у складі педагогічного колективу майстрів-художників, акторів, режисерів; постійним включенням всіх учасників навчально-виховного процесу у творчу діяльність.

Така система організації навчально-виховного процесу має підтвердження у сучасній педагогічній практиці. Це, в – першу чергу, стосується експериментальних авторських шкіл художньо-естетичного профілю, що успішно функціонують на теренах вітчизняної освіти. Серед найбільш значимих можемо виділити такі навчальні заклади, як: авторська школа Г. Матвєєвої „Академія дитячої творчості“, Малобілозерська естетична гімназія-інтернат „Дивосвіт“ Я. Овсієнко, Державна спеціалізована художня школа-інтернат I-III ступенів „Колегіум мистецтв у Опішньому“.

Провідною метою функціонування Миколаївської спеціалізованої школи I-III ступенів мистецтв і прикладних ремесел експериментального навчального закладу Всеукраїнського рівня „Академія дитячої творчості“

визначено „створення комплексу умов, які забезпечать дітям шкільного віку набуття повної загальної середньої й профільної художньо-естетичної освіти відповідно до державного та галузевого стандартів, реалізацію цільової допрофесійної підготовки в галузі мистецтва, розвиток природних здібностей та обдарувань учнів, формування соціально компетентної, духовно розвиненої, творчої й конкурентоспроможної особистості“ [3, с.64].

Навчально-виховний процес формує людські якості й закладає ті фізичні, моральні та інтелектуальні ресурси, які людина реалізує у своєму житті. Наскільки ефективно проходитиме цей процес залежить від роботи всіх структурних підрозділів школи.

Зміст художньо-естетичної освіти та специфіка організації навчального процесу обумовлюються структурою школи, яка складається з загальноосвітнього (надає освіту на рівні державного стандарту); декоративно-прикладного й сценічного відділення; творчого центру; соціально-психологічної служби.

Таким чином, система художньо-естетичної освіти передбачає активізацію творчої діяльності не тільки у педагогів художньо-естетичного профілю, а й вчителів загальноосвітніх предметів. Взаємовплив світоглядів вчителів різних напрямів є одним з мистецько-педагогічних факторів, що створює неповторну атмосферу взаємодії, довіри й духовності.

У якості другого фактору ми розглядатимемо *загально дидактичну проблему розвитку творчої особистості*.

Аналіз особливостей навчальних планів зазначених закладів дає можливість констатувати факт наявності вагомого компонента дисциплін художньо-естетичного профілю. Так, наприклад, у навчальному плані експериментального загальноосвітнього навчального закладу „Академія дитячої творчості“ вказане співвідношення становить 80,5%×19,5% (I ступінь навчання), 77%×23% (II ступінь навчання), 83%×17% (III ступінь навчання) [3, с.268-274].

Спираючись на думку відносно того, що загальний духовний і творчий потенціал особистості, який розвивається через творчу діяльність, може бути успішно трансформований у будь-який вид життєдіяльності людини, у варіативну частину навчального плану МСШ „Академія дитячої творчості“ включено предмети „Розвиток творчого мислення“ (1-4 класи) й „Розвиток творчої особистості“ (5-11 класи). У контексті дослідження розвитку організаційної культури школи зазначені дисципліни мають вкрай важливе значення. Свою позицію ми пов'язуємо з тим, що саме ці предмети роблять процес включення учнів у розвиток організаційної культури школи демократичним, виключаючи можливість насадження непотрібних дітям знань.

Основними завданнями даних спецкурсів є стимулювання творчого потенціалу через розвиток творчого мислення, уяви, формування здатності генерувати нові ідеї, висувати та доводити гіпотези, вміння знаходити нетрадиційні способи рішення проблемних задач, опанування навичками самоаналізу й саморозуміння, розуміння почуттів і мотивів

поведінки оточуючих, формування вміння гнучко адаптуватися в мінливих умовах сучасності та стимулювання до пошуку шляхів самореалізації.

Отже, духовно й творчо розвинуті діти відрізняються глибиною почуттів, багатством емоцій та потужним творчим потенціалом, тому що навчити творчості неможливо, але можна сформувати такі компетентності, уміння, навички та знання, які допоможуть дитині у розвитку творчого мислення й духовного потенціалу.

Слід також відмітити, що у МСШ „Академія дитячої творчості“ проходить постійно діюча виставка робіт учнів за всіма напрямками декоративно-прикладного відділення, що не тільки формує в учнів художньо-естетичне сприйняття, а й виховує шанобливе ставлення один до одного на підставі отриманого досвіду створення витворів мистецтва.

А відтак, можемо наголосити, що загально дидактичну проблему розвитку творчої особистості вирішує у рівному ступені як процес навчання, так й процес виховання.

Миколаївською спеціалізованою школою „Академія дитячої творчості“ щорічно впродовж 16 років проводиться Міжнародний фестиваль дитячої творчості „Золотий лелека“. Провідна ідея фестивалю - відродження національної культури через дитяче мистецтво.

Ця форма є логічним продовженням навчально-виховного процесу, джерелом насичення й збагачення організаційної культури загально-освітніх навчальних закладів художньо-естетичного профілю.

Всі вищезазначені форми й методи роботи є підґрунтям для створення художньо-естетичного середовища, для розвитку організаційної культури школи. Фактор постійного включення у творчу діяльність всіх учасників навчально-виховного процесу сприяє розвитку мотиваційно-ціннісної складової, формуванню культурологічної складової й дієвості професійної та комунікативно-рефлексивної складової організаційної культури школи художньо-естетичного профілю.

Зважаючи на попередні обґрунтування, можемо передбачити, що розвиток організаційної культури школи художньо-естетичного профілю буде ефективним за умови актуальності проблеми розвитку організаційної культури школи художньо-естетичного профілю у контексті навчально-виховного процесу.

Виходячи з думки про організаційну культуру як відносно нового феномену у функціонуванні загальноосвітнього закладу, виникає необхідність усвідомлення, в-першу чергу, педагогічними працівниками ролі організаційної культури у функціонуванні навчального закладу в цілому й необхідності її розвитку зокрема. Процес розвитку ми пов'язуємо з такими явищами, як зміна: вдосконалення або підтримка існуючого рівня організаційної культури.

Перспективи реалізації **третьої педагогічної умови** ми пов'язуємо з проведенням комплексу теоретико-методологічних та організаційно-педагогічних дій.

У-першу чергу, необхідно всім суб'єктам управління представити фактичні результати дослідження рівня розвитку організаційної культури

навчального закладу й їх порівняльний аналіз з результатами шкіл різних типів.

Дослідження саме рівня розвитку організаційної культури школи – достатньо складна проблема, що припускає рішення найважливіших методологічних питань природи феномену зазначеного явища, джерел його розвитку, співвідношення в цьому процесі локального й глобального, об'єктивного й суб'єктивного, індивідуального й суспільного. У процесі відбору методик, спрямованих на дослідження рівня розвитку організаційної культури школи, увагу слід приділяти тестам і анкетам, що дозволять якомога точніше й оперативніше (також в умовах групової роботи) визначити необхідні критерії і параметри.

Висновок. Таким чином, можемо стверджувати, що функціональність педагогічних умов обумовлює необхідність їх реалізації у навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл художньо-естетичного профілю, що забезпечить досягнення високого рівня розвитку організаційної культури зазначених шкіл.

Список літератури

1. Асадчих Л. Е. Педагогические условия формирования инновационной организационной культуры общеобразовательного учреждения: дис. канд. пед. наук. : 13.00.01 / Асадчих Лидия Евгеньевна; Курский государственный университет. – Курск, 2010. – 214 с. – С. 138.

2. Кислая Е. З. Формирование организационной культуры педагогического коллектива профессионального лицея: дис. канд. пед. наук. : 13.00.08 / Кислая Елена Зиновьевна; Челябинский государственный агроинженерный университет. – Челябинск, 2006. – 160 с. – С. 52.

3. Матвеева Г. Д. Організаційно-педагогічні засади діяльності спеціалізованої школи художньо-естетичного профілю [Рукопис]: дис. канд. пед. наук. : 13.00.06 / Матвеева Ганна Дмитрівна; ДВНЗ „Університет менеджменту освіти“ НАПН України. – К.: 2011. – 170 с.

4. Овсієнко Я. М. Професійна підготовка майбутніх фахівців з виготовлення художніх керамічних виробів у спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладах художньо-естетичного профілю [Рукопис]: дис. канд. пед. наук. : 13.00.04 / Овсієнко Яніна Миколаївна; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. - Київ, 2013. – 253 с. – С. 51.

5. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 528с. – С. 100.

В статье сформулированы педагогические условия, которые обеспечивают процесс развития организационной культуры школы художественно-эстетического профиля.

Педагогические условия, школа, исследования, учебно-воспитательный процесс, модель, образование, личность, организационная культура.

The article defines the pedagogical conditions that will ensure the development of the organizational culture of the school of artistic and aesthetic profile.

Pedagogical terms, school, research, educational process, model, education, personality, organizational culture.